
Статті

<https://doi.org/10.15407/fd2021.04.102>
УДК 167.7

Тетяна ГАРДАШУК, доктор філософських наук,
завідувачка відділу логіки та методології науки
Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
01601, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
gardashuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1831-2021>

ВІДДІЛ ЛОГІКИ ТА МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ: ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті надано огляд діяльності відділу логіки та методології науки Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України за останні роки, яка охоплює наукові дослідження, переклади філософської літератури, організацію семінарів з актуальних проблем сучасної філософії. Дослідницькі проекти, з одного боку, спираються на традиції, сформовані за роки діяльності інституту, а з іншого — аналізують зміни, що відбуваються в науковому пізнанні та науці, та вибудовують проєкції на майбутнє. Наведено методологічні підвалини і результати дослідження «Семіотичний аналіз явищ культури» (2018–2020) та окреслено дослідницькі завдання за темами «Комунікативні трансформації в сучасній науці» (2020–2021) і «Логічні, онтологічні та аксіологічні виміри сучасного наукового знання» (2022–2024).

Ключові слова: наука, логіка, методологія, філософія науки; семіотика, явища культури, комунікативні трансформації в сучасній науці; логічні, онтологічні та аксіологічні виміри сучасного наукового знання.

Відділ логіки та методології науки спирається на тривалу дослідницьку традицію, засновану П. Копніним, В. Шинкаруком, М. Поповичем, П. Йолоном, С. Васильєвим, А. Ішмуратовим, Б. Парахонським, Н. Депенчук та ін., що дозволяє його співробітникам працювати у доволі широкому проблемному полі (див.: [Васильченко, Кузнецов, 2016]). На сьогодні у відділі працюють 11 наукових співробітників, з них чотири доктори філософських наук (Т. Гардашук, В. Кузнецов, В. Навроцький, В. Омелянчик, шість кандидатів філософських наук (А. Васильченко, Н. Вяткіна, М. Гудков, І. Кисляковська, Я. Кохан, О. Маєвський), один кандидат історичних наук (Ю. Писаренко) і провідний інженер (Г. Іщенко).

Коли в січні 2018 року не стало директора Інституту філософії імені Г.С. Сковороди, академіка НАН України Мирослава Володимировича Поповича, який упродовж багатьох років очолював відділ логіки та методології науки, перед науковцями відділу постало завдання розвивати попередні напрацювання та шукати нові точки зростання, суголосні запитам сьогодення.

Цитування: Гардашук, Т. (2021). Відділ логіки та методології науки: здобутки і перспективи. *Філософська думка*, 4, 102–111. <https://doi.org/10.15407/fd2021.04.102>

Дослідницькі теми

Упродовж останніх трьох років колектив працював над плановою темою «Семіотичний аналіз явищ культури» (2018—2020). Це дослідження можна оцінювати як внесок у розвиток започаткованого в Україні Мирославом Поповичем напрямку, дотичного до тих «парадигмальних змін», що відбувалися у 1960—1980-х роках у світовій філософії і увійшли в історію філософської думки як «герменевтично-лінгвістично-прагматично-семіотичний поворот». Вони органічно доповнили в київському колі філософів світоглядно-антропологічну традицію, що спирається на дослідження академіка НАН України Володимира Шинкарука [Єрмоленко, 2019].

Біля витоків семіотичних досліджень в Україні разом із М. Поповичем у різні роки стояли П. Копнін, С. Кримський, С. Васильєв, Б. Парахонський, А. Ішмуратов та ін. Їхні пошуки та здобутки в царині семіотики відображено, зокрема, у низці монографій [Попович, 1997; 2011; Кримський, 2003; Кримський, 2008], збірниках [Рациональность и семиотика дискурса, 1994; «Філософські діалоги'2009, 2009], окремих статтях. Не можна не згадати й роботу секції семіотики, очолювану М. Поповичем та Ю. Лотманом в рамках Всесоюзного симпозіуму з логіки та методології науки (Харків, 1986), яка надала відчутний поштовх до семіотичних досліджень в Україні.

Семіотичний поворот спричинений стрімким інтересом до дослідження знакових систем та зв'язків між знаками, об'єктами та значеннями в найрізноманітніших сферах. Звертаючись до аналізу семіотичних досліджень і до застосування семіотичного підходу та семіотичного методу для аналізу явищ культури, слід було враховувати багатоманіття визначень семіотики та її методологічного й евристичного потенціалу. З одного боку, семіотику визначають як науку у шерезі інших наук, а з іншого — як інструмент (метод) багатьох наук, що можна розглядати як крок до уніфікації науки, оскільки семіотичний метод закладає підвалини будь-якої іншої окремої науки про знаки (логіка, математика, лінгвістика тощо), а також може відіграти важливу роль в об'єднанні наук [Моррис, 2001: с.46]. Водночас, згідно з Д. Чендлером, семіотику варто розглядати не стільки як окрему науку, скільки як спосіб продукування смислу з певної критичної точки зору, що не передбачає строгого узгодження теоретичних припущень, моделей чи емпіричних методологій, але окреслює широкий спектр досліджень і загальних принципів. Семіотика, зазначає він, досі не інституціалізована як спеціальна академічна дисципліна, оскільки чимало фахівців із найрізноманітніших сфер (логіка, природничі науки, математика, лінгвістика, філософія, психологія, історія, соціологія, маркетингологія, педагогіка тощо) позиціонують свої дослідження як семіотичні [Chandler, 2017]. З одного боку, семіотика активно «колонізує» різні наукові галузі [Markoš, 2011] і її внесок може бути доволі вагомими для приросту багатьох галузевих знань, а з іншого — сама дедалі більше використовує напрацювання інших дисциплін [Попович, 2009], перетворюючись на міждисциплінарну галузь досліджень.

Стрімкий розвиток семіотичних досліджень припадає на 1960-ті роки, що супроводжувалося такими формами їх інституціалізації, як видання спеціалізованих міжнародних журналів із загальної та галузевої семіотики («Semiotica», «Kodikas/Code — Ars Semeiotica», «European Journal for Semiotic Studies», «International Journal of Applied Semiotics», «Semiotics, Evolution, Energy, Development», «Biosemiotics», «Sign Systems Studies», «International Journal of Signs and Semiotic Systems», «Signs and Society» та ін.), серій книжок тощо. Одночасно започатковувалися наукові товариства (наприклад, International Association for Semiotic Studies, 1969 р.), дослідницькі групи і школи (наприклад, Тартуська, Тартусько-Копенгагенська школи та ін.), що мали на меті різнобічні семіотичні дослідження, зростала кількість лекційних курсів і навчальних програм в університетах тощо. Нині у світі видають понад 50 журналів із семіотики [Kull, Maran, 2013], що свідчить про незгасний інтерес світової наукової спільноти до неї в теоретичному і практичному аспектах.

В оприлюдненій за підсумками дослідження монографії «Семіотичний аналіз явищ культури» [Семіотичний аналіз явищ культури, 2021] дослідницьким колективом проаналізовано доволі широкий спектр культурних явищ із використанням семіотичного підходу/методу, що відповідає головним трендам сучасних семіотичних досліджень: універсалізації (глобалізації, інтеграції) та диференціації і спеціалізації. Сподіваємося, що цей доробок сприятиме розширенню та подальшому розвитку семіотичних досліджень в Україні, а також включенню українських науковців у міжнародне дослідницьке середовище в царині семіотики.

Цього року науковці відділу завершують роботу над проєктом пріоритетних наукових досліджень «Комунікативні трансформації в сучасній науці» (2020—2021). Його актуальність зумовлена викликами і змінами, що їх спостерігаємо впродовж останніх десятиріч в науці як сфері пізнавальної діяльності людини і важливій суспільній інституції [Collingridge, Reeve, 1986; Funtowicz, 1995]. Мають місце безпрецедентне ускладнення об'єктів та методів наукового пізнання, інформатизація та стрімкий розвиток цифрових технологій, урізноманітнення між-, транс- і полідисциплінарних досліджень, здійснюваних великими міжнародними колективами, що акумулюють значні бюджети. Водночас змінюються пріоритети національних і корпоративних наукових політик, зазнають суттєвих змін традиційні форми організації наукових досліджень. З одного боку, спостерігаємо демократизацію і відкритість наукової політики, яка спричиняється до комунікативних трансформацій всередині наукових спільнот та між науковими спільнотами і політикою, бізнесом, медіа та іншими сегментами суспільства, що актуалізує питання «про умови співіснування одного з одним різноманітних традиційних етосів, що належать до окремих людських спільнот» [Єрмоленко, 1999: с. 9], з іншого боку, наука дедалі частіше потрапляє у залежність від бізнес-корпорацій, де завдання отримання доданої вартості може підважувати традиційні академічні чесноти (служіння істині, доброчесність, нонконформізм тощо).

Сучасній науці доводиться не лише фокусуватися на прирості нових знань та об'єктивності їх, а й давати швидкі та дієві відповіді на виклики та запити сьогодення за умов зростання невизначеності [Навроцький, 2020], а тезу про етично нейтральні знання дедалі більше піддають сумнівові. Зокрема, ці проблеми наочно оприявнилися через виклики, зумовлені глобальними кліматичними змінами та поточною пандемією COVID-19.

Комунікація є не лише одним із чинників життєдіяльності наукових спільнот у процесі отримання нових знань та функціонування науки в сучасному глобалізованому суспільстві, а й сама набуває універсального, тотального, самостійного і глобального характеру і здатності впливати на світ загалом та його окремі складові, змінювати їх [Бистрицький, Зимовець, Пролеєв, 2020]. Виходячи з цього, дослідження, виконуване науковцями відділу, фокусується на широкому спектрі процесів і явищ сучасної науки і має на меті, застосовуючи методи логіки та аналітичної філософії, зокрема, логіко-семантичного та компаративного аналізу, логічної реконструкції та моделювання, аналізу мови та науки, логіки наукової аргументації тощо, виокремити риси, які можуть бути схарактеризовані як комунікативні трансформації, та показати, яким чином ці трансформації впливають на наукове пізнання, отримання нових знань та функціонування науки в суспільстві.

Подальшим розвитком цих досліджень має стати наступна планова тема «Логічні, онтологічні та аксіологічні виміри сучасного наукового знання» (з 2022 року), де увага фокусуватиметься на питаннях світоглядного, епістемологічного, аксіологічного та етичного характеру з оперттям на методологічний інструментарій аналітичної філософії з її засадовим поняттям можливого світу та синтетичним/об'єднувальним розумінням структур та функцій систем наукового знання як чинників продукування нового наукового знання. Результатом дослідження має стати побудова концептуальних засобів аналізу психологічної та соціальної реальності, які дадуть змогу застосувати неоаристотелівську метафізику до однієї з центральних методологічних проблем соціальних наук, а саме до проблеми індивідуалізму/голізму (А. Васильченко, В. Омелянчик, В. Навроцький). Розглядатимуться проблеми смислу і референції як структурно-семантичних властивостей мовлення, комунікації й світу; нормативності у теорії значення та онтології, феномену досвіду; ментальних кодів і ментальних файлів як форм кодування змісту (Фоконье, Реканаті); спільної еволюції соціальних і семантичних мереж знання як форм подання знань і стосунків у сфері науки для розв'язання дослідницьких завдань та обміну інформацією на міждисциплінарних засадах (Н. Вяткіна).

У межах аксіологічного дослідження аналізуватимуться ціннісні та оцінні аспекти сучасного наукового пізнання, оскільки цінності та оцінки, дослідницькі та морально-етичні чесноти науковця і наукових спільнот набувають дедалі більшої ваги як у процесі власне когнітивної діяльності, так і в ході взаємодії науки і суспільства та його окремих інститутів. Усвідомлення складності систем наукового знання відкриває шлях до виокремлення різних

аксіологічних аспектів їхніх складників та ролі цих аспектів у породженні нового знання за умов відсутності жорсткої детермінації розвитку наукового знання його наявним станом (В. Кузнецов). У цьому річчищі видається цікавим проаналізувати евристичний потенціал концепту постнормальної науки (Post-Normal Science), запропонованого Дж. Равецом і С. Футовичем, як певного каркасу для практичного виконання складних завдань і пошуку відповідей на виклики сучасності (якість довкілля, кліматичні зміни, громадське здоров'я, біобезпека тощо), що апелюють до науки. До характеристик постнормальної науки належать: наукове управління невизначеністю; множинність поглядів і зобов'язань; тісний зв'язок з інтелектуальними, соціальними, політичними структурами, залученими у діяльність з розв'язання проблем та ухвалення рішень. Філософсько-методологічних рефлексій потребують сучасні тенденції розвитку наукових практик, що вийшли за межі класичних уявлень про науку, про моделі проведення наукових досліджень, отримання знань та їх впровадження та про суб'єктів наукової діяльності (наприклад, незалежні експертні середовища, DIY-science тощо) щодо їхнього внеску у приріст наукових знань і практичної віддачі, а також у діалог між наукою і суспільством (Т. Гардашук).

Передбачено комплексний науковий (логіко-психологічний) і філософський (епістемологічний) аналіз феномену раціональності та розгорнуте дослідження підстав, природи і впливу новітніх інформаційних технологій на передумови раціональності, а також на процеси й результати пізнання в сучасному світі (Я. Кохан, І. Кисляковська, О. Маєвський).

Перекладацькі проєкти

Дослідження співробітників відділу органічно доповнюють інші форми наукової роботи, зокрема, переклади філософських текстів. В. Омелянчик у співпраці з видавництвом «Стилос» реалізує перекладацький проєкт «Сучасна французька думка», що ознайомить читача із доробком французьких дослідників у царині гуманітарних та соціальних наук. У межах реалізації проєкту вже побачили світ українською мовою книги В. Декомба «Клопоти з ідентичністю» (2015), Ф. Рено «Політес просвітництва (закони, звички, манери)» (2016), М. В'єйорки «Віднайдення сенсу (суб'єкт перед лицем глобалізації)» (2017), П. Манана «Природний закон та права людини» (2019). Включення цих книг у науковий обіг в Україні ініціювали низку франко-українських конференцій і круглих столів в Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України.

Цього року очікуємо переклад книги А. Гарапона і Ж. Ласега «Цифрове правосуддя» (видавництво «Стилос»), де аналізовано явища творення права цифровими технологіями, що сьогодні перебирають на себе функції адвокатури та нотаріату, пропонуючи розв'язання конфліктів онлайн, оскільки, на думку прихильників такого підходу, безсторонність правосуддя потенційно краще забезпечується завдяки алгоритмам, аніж людям. Аби уникнути одно-

бічної оцінки цифрового правосуддя, автори книги звертаються до його комплексного аналізу не тільки як явища юридичної практики, а й як інформаційної технології та нового етапу історії розвитку права в осередді культури з огляду на антропологічну функцію права як гаранта людяності людини.

А. Васильченко активно і плідно працює в проєкті «Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей» (за редакцією Барбари Кассен) як перекладач і редактор багатьох статей. Також цього року має побачити світ друге видання книги М. Лакса «Метафізика: сучасний вступний курс» у перекладі М. Симчича та Є. Полякова за загальною редакцією А. Васильченка [Лакс, 2016].

Н. Вяткіна координує підготовку видавничої серії (2016—2021) «Бібліотека класичної світової наукової думки» (БКСНД), що є спільним проєктом Лабораторії наукових перекладів (Міжнародний Фонд «Відродження») та Видавництва «Фоліо». В її перекладі видано працю із соціальної психології професора Щецинського університету Славоміри Анни Грушевської та Барбари Шкіль «Дар дна. Як повернутись до щастя» 2019 [Грушевська, Шкіль, 2019], а зараз Н. Вяткіна працює над перекладом праці Реканаті Франсуа «Пряма референція: від мови до думки» (Blackwell Publishers, Oxford UK, 1993).

Відділ на мапі інституту

В. Навроцький та О. Йосипенко є координаторами теоретичного семінару «Філософія мови та розуму», націленого на обговорення проблем смислу та значення, атомізму та голізму, індивідуального та соціального розуму, співвідношення свідомого та несвідомого, онтології колективних сутностей і можливих критеріїв їхнього існування. Керівники семінару виходять із розуміння філософії мови як спадкоємиці лінгвістичного повороту у філософії. Тому багато питань і настанов, визначальних для лінгвістичного повороту, не втратили своєї актуальності й за майже сторіччя після виникнення перших лінгвістичних філософій. Однією з таких настанов є розуміння того, що мовна діяльність не є окремою здатністю людини чи вираженням чогось іншого від неї, а системно пов'язана з іншими здатностями — мисленням, інтенційністю, етичним та естетичним сприйняттям світу, соціальністю тощо. У цьому сенсі лінгвістичний поворот є антропологічним поворотом, поворотом до розуміння людини як мовної істоти, а мовність охоплює всі людські атрибути. Семінар має сприяти запровадженню в українську філософію аналітичного стилю філософування, який полягає у чіткому формулюванні проблем, проясненні термінів, в експліцитній аргументації тощо.

А. Васильченко ініціював «Семінар з аналітичної метафізики», який початково задумувався як аспірантський клуб з аналітичної філософії задля ознайомлення учасників із сучасними дослідженнями у дотичних до проблематики відділу царинах (логіка, метафізика, теорія свідомості, філософія науки тощо), у тому числі й у форматі обговорення актуальних статей та книг із зазначеної проблематики мовою оригіналу.

Окремо хотілося б звернути увагу на необхідність комплексного філософсько-методологічного аналізу сучасної екологічної проблематики, яка продовжує посідати одне з центральних місць у глобальному філософському і соціальному дискурсі сьогодення. Після ліквідації відділу філософських проблем природознавства та екології ця проблематика практично випала з порядку денного як спеціальний дослідницький напрямок інституту. Швидко відновити його в рамках відділу логіки та методології науки на цьому етапі не є реалістичним через брак кадрів. Разом з тим, враховуючи, що на цю проблематику тією чи тією мірою виходять дослідники різних відділів інституту, здається доречним передбачити можливість створення міжвідділової дослідницької групи та започаткування міжвідділового наукового семінару. Певним кроком у цьому напрямку стала участь Т. Гардашук в обговоренні концептуальних засад планової теми «Криза довкілля як етико-екзистенційний виклик сучасності» (2021—2023) відділу філософії культури, етики та естетики (керівник теми доктор філософських наук Є. Мулярчук).

Виклики

За всіх беззаперечних досягнень відділу логіки та методології науки одним із найгостріших є питання про залучення молодих науковців з логіки і філософії науки, зокрема, шляхом підготовки аспірантів. На жаль, ці спеціальності останнім часом не належать до популярних серед випускників філософських факультетів українських вишів. Тому постає завдання заохочення студентів і випускників вишів до царин логіки і філософії науки, що потребує відповідної комунікації між академічними та університетськими спільнотами, наприклад, у формі викладання науковцями відділу відповідних спецкурсів у вишах чи проходження студентами практики в Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, причому йдеться не лише про філософські факультети, а й про студентів-математиків, природознавців, інформатиків тощо, адже традиційно вони робили свій вагомий внесок у розвиток логіки, філософії та методології науки. Співпраця філософів науки з природознавцями має глибоку і тяглу традицію в Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. Тут варто згадати імена докторів філософських наук Н. Депенчук, В. Храмової, В. Крисаченка, В. Лук'янця, кандидатів філософських наук О. Мороза, Л. Озадовської, О. Кравченка. Доктори філософських наук М. Кисельов та Т. Гардашук і зараз підтримують цю традицію, зокрема, через співпрацю з Національним комітетом з біоетики, Науковим центром з медико-біологічних проблем НАН України, з громадською організацією «Всеукраїнська екологічна ліга» тощо. Наприклад, результатом такої співпраці стала книга «Біоетика: від теорії до практики» [Біоетика: від теорії до практики, 2021]. Доктор філософських наук В. Кузнецов упродовж тривалого часу здійснював спільні дослідження з математиком М. Бургінім [Бургин, Кузнецов, 1994]. Зараз В. Кузнецов плідно співпрацює з фізиком-теоретиком, доктором фізико-математичних наук О. Габовичем над поглибленням уявлень про

структуру, взаємозв'язок та розвиток фізичних та математичних теорій. Крім низки публікацій у вітчизняних філософських виданнях їхні розробки побачили світ у професійних фізичних та західноєвропейських наукознавчих журналах, в матеріалах міжнародних конференцій тощо. З фаховою юристкою Н. Семеновою вони опублікували розгорнутий філософсько-науковий та філософсько-правовий аналіз проблематики втілення європейських цінностей в організацію української фундаментальної науки [Габович, Кузнецов, Семенова, 2015].

Проте через скорочення у вишах годин із філософських дисциплін комунікація науковців відділу зі студентами суттєво обмежена, оскільки постає питання про забезпечення запрошених викладачів академічними годинами, яких вкрай мало. Тож необхідно переглянути базові засади вищої освіти та місця в ній освіти філософської як частини державної освітньої політики [Гардашук, 2015].

А втім, саме сучасне природознавство, яке стрімко змінює усталену картину світу та породжує «метафізичний неспокій», потребує глибоких філософських рефлексій для формування візії майбутнього людини і людства. Але, як зазначав Мирослав Попович, «усунути метафізичний неспокій строго науковими методами не вдасться» [Попович, 2011: с. 24], потрібний глибокий, змістовний діалог між філософами, математиками, природознавцями, інформатиками, представниками інженерних дисциплін тощо. Сподіватимемося, що ці амбітні завдання все ж запалять інтерес молодих дослідників до логіки, філософії та методології науки.

ДЖЕРЕЛА

- Біоетика: від теорії до практики* (2021). Київ: Авіцена.
- Бистрицький, Є., Зимовець, Р., Пролєєв, С. (2020). *Комунікація і культура в глобальному світі*. Київ: Дух і літера.
- Бургин, М.С., Кузнецов, В.И. (1994). *Введение в современную точную методологию науки: Структуры систем знания*. Москва: Аспект.
- Васильченко, А., Кузнецов, В. (2016). Відділ логіки та методології науки: від наук про природу до наук про людину. В: *Філософська думка*, 2016, 6, 30—33.
- Виміри людського буття: логіка, методологія та семіотика культури. (До 75-річчя Мирослава Поповича)* (2009). Київ: Філософські діалоги'2009.
- Габович, А., Кузнецов, В., Семенова, Н. (2015). *Українська фундаментальна наука і європейські цінності*. Київ: Києво-Могилянська академія.
- Гардашук, Т. (2015). *Про ризики «простих рішень». Філософія в університетах: пережиток минулого чи прорив у майбутнє?* Одержано з: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/pro-gyzyku-prostyh-rishen>
- Грушевська, С.А., Шкіль, Б. (2019). *Дар дня. Як повернутись до щастя* / Пер. з польської Н. Вяткіної. Харків: Фоліо.
- Єрмоленко, А.М. (1999) *Комунікативна практична філософія: Підручник*. Київ: Лібра.
- Єрмоленко, А. (2019). Філософія Мирослава Поповича у контексті провідних тенденцій сучасної філософської думки. В: *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*, 22, 136—142.
- Кримський, С.Б. (2003). *Запити філософських смислів*. Київ: ПАРАПАН.

- Кримський, С. (2008). *Під сигнатурою Софії*. Київ: Києво-Могилянська академія.
- Лакс, М. (2016). *Метафізика: сучасний вступний курс* / Пер. з англ. М. Симчич, Є. Поляков. Київ: Дух і літера.
- Моррис, Ч.У. (2001). Основания теории знаков. В: *Семиотика: Антология* / Сост.: Ю.В. Степанов; 2-е изд. (с.с. 45—97). Москва, Екатеринбург: Деловая книга.
- Навроцький, В. (2020). Обґрунтування за умов невизначеності. В: *Філософська думка*, 6, 78—85.
- Попович, М.В. (1997). *Раціональність і виміри людського буття*. Київ: Наукова Думка.
- Попович, М. (2009). Філософія культури. Філософія аналітична. В: *Культурологічна думка*, 1, 9—18.
- Попович, М.В. (2011). *Бути людиною*. Київ, Києво-Могилянська академія.
- Рациональность и семиотика дискурса* (1994). Киев: Наукова думка.
- Семиотичний аналіз явищ культури* (2021) / За ред. Т. Гардашук. Київ: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України.
- Chandler, D. (2017). *Semiotics: The Basics* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Collingridge, D., Reeve, C. (1986). *Science speaks to power: The role of experts in policy making*. London: Frances Pinter.
- Funtowicz, S. (1995). *Scientific Knowledge and Its Social Problems*. Oxford: Clarendon Press.
- Kull, K., Maran, T. (2013). Journals of semiotics in the world. In: *Sign Systems Studies*, 41 (1), 140—145.
- Markoš, A. (2011). Hermeneutics by the Living. In: *Biosemiotics*, 4, 119—125.

Одержано 20.10.21

REFERENCES

- Bioethics: from theory to practice* (2021). [In Ukrainian]. Kyiv: Avitsena. [=Біоетика 2021]
- Burgin, M., Kuznetsov, V. (1994). *An Introduction to the Modern Exact Methodology of Science: Structures of Knowledge Systems*. [In Russian]. Moscow: Aspect. [=Бургин, Кузнецов 1994]
- Bystrytskyi, Ye., Zymovets, R., Proleiev, S. (2020). *Communication and Culture in the Global World*. [In Ukrainian]. Kyiv: Duxh i litera [=Бистрицький, Зимовець, Пролєєв 2020].
- Chandler, D. (2017). *Semiotics: The Basics* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Collingridge, D., Reeve, C. (1986). *Science speaks to power: The role of experts in policy making*. London: Frances Pinter.
- Dimensions of human existence: logic, methodology and semiotics of culture (To the 75th anniversary of Myroslav Popovych)* (2009). [In Ukrainian]. Kyiv: Philosophical Dialogues'2009. [=Виміри 2009]
- Funtowicz, S. (1995). *Scientific Knowledge and Its Social Problems*. Oxford: Clarendon Press.
- Gabovich, A., Kuznetsov, V., Semenova, N. (2015). *Ukrainian Fundamental Science and European Values*. [In Ukrainian]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy. [=Габович, Кузнецов, Семенова 2015].
- Gardashuk, T. (s.a.). *About the risks of «simple solutions». Philosophy in universities: a relic of the past or a breakthrough into the future?* <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/pro-ryzyky-prostyhrishen> [=Гардашук 2015]
- Hrushevskaya, A, Shkil, B. (2019). *The gift of the bottom. How to return to happiness* / Tr. by N. Vyatkina. [In Ukrainian]. Kharkiv: Folio. [=Грушевська, Шкіль 2019]
- Krymskyi, S. (2003). *Inquiries of philosophical meanings*. [In Ukrainian]. Kyiv, PARAPAN. [=Кримський 2003]
- Krymskyi, S. (2008). *Under the Signature of Sophia*. [In Ukrainian]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy. [=Кримський 2008]
- Kull, K., Maran, T. (2013). Journals of semiotics in the world. *Sign Systems Studies*, 41(1), 140—145.
- Loux, M. (2016). *Metaphysics: A Contemporary Introduction* / Tr. by M. Simchich, Ye. Poliakov. [In Ukrainian]. Kyiv: Duxh i litera. [=Лакс 2016]

- Markoš, A. (2011). Hermeneutics by the Living. *Biosemiotics*, 4, 119—125.
- Morris, Ch.W. (2001). Foundations of the theory of signs. [In Russian]. In: *Semiotics: Anthology / Compiled by Yu. Stepanov; 2nd ed.* (pp. 45—97). Moscow, Yekaterinoburg: Business book. [=Моррис 2001]
- Navrotskyi, V. (2020). Justification under conditions of uncertainty. [In Ukrainian]. *Philosophical thought*, 6, 78—85. [=Навроцький 2020]
- Popovich, M. (1997). Rationality and Dimensions of Human Existence. [In Ukrainian]. Kyiv: Naukova Dumka. [=Попович 1997]
- Popovich, M. (2009). Analytical philosophy of culture. [In Ukrainian]. In: *Kulturolohichna dumka*, 1, 9—18. [=Попович 2009]
- Popovich, M. (2011). *To be the Human*. [In Ukrainian]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy. [=Попович 2011]
- Rationality and Semiotics of Discourse* (1994). [In Russian]. Kyiv: Naukova dumka. [= Рациональность 1994]
- Semiotic Analysis of Cultural Phenomena / Ed. by T. Gardashuk* (2021). [In Ukrainian]. Kyiv: H. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine.
- Vasyl'chenko, A., Kuznetsov, V. Department of Logic and Methodology of Science: from the sciences of nature to the sciences of man. [In Ukrainian]. In: *Philosophical Thought*, 2016, 6, 30—33
- Yermolenko, A.M. (1999). Communicative practical philosophy. Textbook. [In Ukrainian]. K.: Libra.
- Yermolenko, A. (2019). Myroslav Popovych's Philosophy in the Context of the Leading Tendencies of Modern Philosophical Thought. [In Ukrainian]. In: *Bulletin of Lviv University. Philosophical sciences series*, 22, 136—142.

Received 20.10.21

Tetiana Gardashuk, Doctor of Sciences in Philosophy,
Head of the Department of Logic and Methodology of Science,
H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, National Academy of Sciences of Ukraine,
4, Triokhsviatytska St., Kyiv, 01601
gardashuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1831-2021>

DEPARTMENT OF LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

The article provides an overview of activity of the department of logic and methodology of science of the H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, National Academy of Science of Ukraine. This activity includes scientific research, translation of philosophical literature, organization of seminars on urgent problems of modern philosophy. Research projects, on the one hand, are based on scientific traditions formed over the years in the Institute, and on the other hand, they focus on the transformations in scientific cognition and science, and build the projections for the future. It presents methodological backgrounds of the project «Semiotic analysis of cultural phenomena» (2018—2020), and outlines research tasks of the projects «Communicative transformations in modern science» (2020—2021) and «Logical, ontological and axiological dimensions of modern scientific knowledge» (2022—2024).

Keywords: *science, logic, methodology, philosophy of science; semiotics, cultural phenomena, communicative transformations in modern science; logical, ontological and axiological dimensions of modern scientific knowledge.*